

Eindverslag
Project Enveloppefinanciering
[Teamgericht werken aan
burgerschap]

[20/06/2024]

PROJECTDETAILS	
Projecttitel	Teamgericht werken aan burgerschap
Betrokken OC	Toekomstgedreven onderwijs
Naam	
Projectleider	Ama Amitai
Betrokken onderzoeker(s)	Ama Amitai
	Ruben Macquoy
	Tot augustus 2023: Lies Vercauteren
Start (dd/mm/jj) Einde (dd/mm/jj)	
Looptijd van het project	1/09/2021 30/06/2024

1 INHOUDELIJKE CONCLUSIES

Vat hieronder de voornaamste inhoudelijke conclusies samen voor de volledige projectperiode.

Wees volledig maar houd het kort. Voeg indien gewenst documenten die deze conclusies onderbouwen als bijlage(n) toe aan dit verslag.

In het kader van de verslaggeving vragen deze documenten bij voorkeur zo weinig mogelijk extra inspanning van de onderzoekers. Er zijn geen vormelijke vereisten.

Conclusies

Indien het project een onderzoeksproject betreft, neem de onderzoeksvragen over zoals ze in de projectfiche staan.

Indien het project een verkennende

onderzoeksproject betreft, neem de onderzoeksvragen over zoals ze in de projectfiche staan.

- **Onderzoeksvraag 1:** Aan welke set kenmerken moeten schoolteams binnen de context van burgerschapsonderwijs voldoen om op een kwaliteitsvolle manier teamgericht te werken?

Conclusie:

Deze OV hebben we verkend aan de hand van een literatuurstudie. In ons theoretisch model zijn er drie grote bouwblokken om teamgericht aan burgerschap te werken: schoolleiderschap, de lerarenteams zelf en de schoolcultuur. We bekijken ons theoretisch kader vanuit een *whole school approach*. Niet alleen het lerarenteam zelf is van belang maar de schoolleiding moet teamwerk én burgerschap ondersteunen en de schoolcultuur moet dit faciliteren. Actoren zoals leerlingen en ouders maar ook buurtwerkingen om samen aan burgerschap te werken (vb. Via Community Service Learning) maken deel uit van de schoolcultuur.

- **Onderzoeksvraag 2:** Op welke manieren realiseren scholen burgerschaps- en sociaal-relatieve competenties in het secundair onderwijs? En (hoe) verbinden ze deze competenties aan elkaar?

Conclusie: Aan de hand van onze interviews met scholen kunnen we concluderen dat de meeste scholen uit onze interviews de competenties realiseren in meerdere vakken en/of projecten. Dit is geen representatieve steekproef dus dit kan niet veralgemeend worden. Bovendien lichten leraren vaak projectwerking uit omdat dit op de meest teamgerichte manier gebeurt en vaak ook een zichtbare impact heeft.

Burgerschap is een term die niet voor alle leraren even duidelijk is. Dit vormt een duidelijk obstakel om leerlijnen op te bouwen en burgerschapscompetenties, zeker op een vakoverschrijdende manier, te bereiken. Door de bijkomende focus vanuit de eindtermen op burgerschap de afgelopen jaren, zijn veel leraren hier extra mee aan de slag gegaan. Inhoudelijke sterktes van de bevraagde scholen zijn o.a. een sterke leerlijn, inhoudelijke expertise van leraren, samenwerkingen met de buurt (brede school). Inhoudelijke uitdagingen zijn o.a. de leerlingenparticipatie verhogen, een continue scan van de burgerschapsdoelen en de realisatie ervan op school, draaiboeken voor projecten, lesmaterialen zoeken. Qua teamwerking zijn de belangrijkste sterktes een sturende en ondersteunend coördinator op het thema burgerschap, vaste vergadermomenten, burgerschap als centraal in het DNA en de cultuur van de school. Uitdagingen op vlak van de teamsamenwerking zijn een open feedbackcultuur binnen scholen, tijd om samen te werken en een leidinggevende rol in de samenwerking faciliteren (vb. door een coördinator). Wat betreft de sociaal-relatieve competenties, deze worden veelal hand in hand samengenomen met burgerschapscompetenties en komen aan bod in lessen, projecten en de zorgwerking van de

school. Anderzijds is het toch uitdagender om de maatschappelijke competenties van burgerschap in te bedden op scholen.

- **Onderzoeksvraag 3:** Welke ontwikkelde begeleidings- en reflectie-instrumenten dragen bij tot het creëren van een teamgerichte manier van werken om de burgerschapscompetenties (inclusief sociaal-relatieve competenties) te realiseren?

Voor deze laatste onderzoeksvraag kwamen we aan de hand van de noden van de leraren bij een website die inzet op inspiratie om samen te werken aan burgerschap, alsook de mogelijkheid om een volledig traject te doorlopen.

Tijdens een tweede bevragingronde (interviews en focusgroepen) bij vier scholen kwamen we tot de conclusie dat de website inhoudelijk heel wat aanbiedt maar zich onvoldoende leent om samen met collega's aan de slag te gaan. Daarvoor kijken we veeleer naar een praktijkgids waarbij je samen met je collega's rond de tafel kan gaan zitten en met oefeningen samen aan de slag kunt gaan en voldoende inspiratie krijgt via theoretische kaders en voorbeelden van andere scholen.

We hebben geen impactstudie kunnen doen over de implementatie van de website en de praktijkgids maar deze werden in samenwerking met het werkveld ontwikkeld op basis van hun noden.

De website dient om je te kunnen verdiepen en veel informatie te verkrijgen. De praktijkgids is een hands-on tool die je fysiek kan gebruiken of online kan invullen met je team. Deze combinatie zorgt ervoor de leraren zich verder kunnen professionaliseren op een teamgerichte manier over dit onderwerp.

2 OUTPUT VAN HET PROJECT

Geef hieronder een overzicht van de output die voortvloeide (of nog zal voortvloeien) uit het project. Geef telkens de status van de output aan.

Vergeet niet om gerealiseerde output officieel te registreren via onderzoeksoutput@kdg.be. Raadpleeg het document '20230630 Outputregistratie aan KdG – beleid' voor meer info over de registratie van je onderzoeksoutput.

Output

We hebben output gerealiseerd op verschillende manieren.

- Presentaties op conferenties, onderzoeksevents en scholen
 1. Teach-Up conferentie BeGlobal: gerealiseerd
 2. School SGI Lennik workshop pedagogische studiedag: gerealiseerd
 3. ALiCE (Assessment for Learning in Citizenship Education) workshop 'whole school approach' in Palermo: gerealiseerd
 4. Research week KdG: gerealiseerd
 5. Inspiratieavonden KdG
 6. Lerarenopleiding EBASO domein Mens en Maatschappij: gerealiseerd
 7. Panel BeGlobal over wereldburgerschap in de lerarenopleiding: gerealiseerd
 8. VELOV-conferentie: gerealiseerd
 9. Integratie in RZL 3 in EBASO (institutionele identiteit): gepland
 10. Dag schoolbreed werken aan burgerschap: gepland voor december '24

- Website
- Praktijkgids
- Bijdrage aan Teambox (samenwerking Odisee hogeschool) om leraren in dialoog te laten gaan over samen werken aan controversie in de klas rond maatschappelijke thema's

Met opmerkingen [AA1]: Ruben

3 | **SAMENVATTING VOOR BREED PUBLIEK**

Indien er over dit project op de [onderzoekswebsite van KdG](#) gecommuniceerd mag worden, gelieve hieronder een samenvatting van dit project en de resultaten te maken. Je kan je uiteraard baseren op de samenvatting uit de projectfiche, aangevuld met de onderzoeksresultaten.

Schrijf **maximum één pagina** en hou het brede publiek als doelgroep voor ogen.

Indien je niets over dit project wil publiceren (vb een vooronderzoek), mag je deze kader leeg laten.

Samenvatting

Burgerschap is een thema dat de voorbije jaren steeds hoger op de onderwijsagenda staat. In **de nieuwe minimumdoelen voor het secundair onderwijs** zijn burgerschapscompetenties opgenomen als een aparte set van te realiseren sleutelcompetenties. Scholen moeten daarom hun inspanningen om rond burgerschap te werken aanzienlijk verhogen.

De samenwerking tussen leerkrachten om burgerschap te integreren in het curriculum is een uitdaging. Werken rond burgerschapscompetenties gebeurt in veel scholen gefragmenteerd. Nochtans is een **geïntegreerde, schoolbrede benadering** essentieel om tot het effectief verwerven van burgerschapscompetenties te komen. Dit onderzoek focust zich specifiek op het bieden van een antwoord op de nood van scholen om handvaten te krijgen om burgerschap op een schoolbrede wijze aan te pakken.

Hierbij werd er vertrokken vanuit een onderwijskundig ontwerponderzoek. In een eerste fase verfienden we de probleemstelling samen met het werkveld. Tegelijk voerden we een verdiepende literatuurstudie uit over de thema's teamgericht werken en burgerschap. Vanuit die literatuurstudie ontwikkelden we een theoretisch kader dat de basis vormde van de ontwikkelde instrumenten. Vervolgens werd er gekeken naar **good practices in veertien scholen uit verschillende koepels**.

Op basis van een aantal inspirerende case-studies werden de sterktes en noden van scholen in kaart gebracht. Vanuit een theoretisch kader en deze sterktes en noden ontwikkelden we, in **co-creatie met zowel werkveld als partnerorganisaties**, een website met verschillende begeleidings- en reflectie instrumenten. Centraal op deze website staat de vraag: hoe kan je burgerschap op een schoolbrede wijze op jouw school versterken?

Op vraag van het werkveld werd deze website omgezet in een praktijkgids. Deze praktijkgids is **een hands-on-tool** om binnen een schoolteam actief aan de slag te gaan met de ontwikkelde begeleidings- en reflectie instrumenten. De praktijkgids werd verder aangevuld met verscheidene beeldverhalen die scholen tot denken moeten aanzetten. Onderstaand voorbeeld van de burgerschapsheld is zo'n aanzet. (Bijlage 1)

4 | **EVALUATIE VAN HET PROJECT**

Geef een bondige evaluatie van het project. Volgende zaken moeten zeker aan bod komen: algemeen projectverloop (procesmatig, organisatorisch, ...), toetsing van de projectresultaten aan de oorspronkelijke projectdoelstellingen, inschatting van de mate waarin de beoogde

output voor het werkveld bereikt wordt.

Indien gewenst kan je hier ook je bevindingen m.b.t. de ondersteuning door Research Office, de interactie met het werkveld,... delen. Deze reflecties kunnen de dienst RO helpen in het verbeteren van de opvolging en ondersteuning van onderzoeksprojecten en -teams.

Evaluatie door het onderzoeksteam

Het project is voor een stuk bijgestuurd doorheen de jaren, vooral door de personeelwissels. Desondanks is het project vlot verlopen en krijgen we positieve feedback van partners uit het werkveld. De website is een verzameling van veel informatie en toont een helikopterzicht op hoe scholen burgerschap organiseren. De praktijkgids wekt reflectie op en werkt engageren door de beeldverhalen en voorbeelden die erin zitten.

De focus is verlegd naar burgerschapscompetenties en sociaal-relatieve competenties werden eerder als achtergrond meegenomen zonder expliciete focus wegens te brede opdracht om beide in kaart te brengen. Bovendien werd de noodzaak van fysiek materiaal namelijk de praktijkgids snel duidelijk en hebben we daarop ingezet de laatste maanden van het project.

De tweede fase van dataverzameling werd bijgestuurd om in te zoomen op een viertal scholen en de voorlopige website en instrumenten te bespreken in de diepte. Een breder traject met alle 14 scholen bleek praktisch niet mogelijk. De inbedding van de instrumenten is iets wat verder opgevolgd moet worden in de scholen zelf maar mogelijk kan hier een KdG Academy aanbod uitgewerkt worden.

5 VOORUITBLIK ('VOORBIJ' HET PROJECT)

Welke acties en stappen zou je willen en kunnen zetten na afloop van het project? Denk bv. aan verdere disseminatie, valorisatie, uitdieping van huidige onderzoeksresultaten, vervolgprojecten (zowel intern als extern gefinancierd), inbedding in het onderwijs, dienstverlening,...

Toelichting bij het vervolgtraject

Qua implementatie en spread denken we nog aan de volgende acties:

- o De Teambox in samenwerking met Odisee over in team reflecteren over controversie over maatschappelijke onderwerpen
- o Aanbod in KdG Academy over gebruik praktijkgids en instrumenten
- o Dag schoolbreed werken aan burgerschap met resonanspartners organiseren in het najaar (december 2024)
- o Mogelijks kan komend jaar nog een artikel volgen in een tijdschrift zoals Klasse of een meer academisch georiënteerd tijdschrift.